

Dziennik ustaw państwa

dla

królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych.

Część XL. — Wydana i rozesłana dnia 10. maja 1902.

Treść: № 91. Ustawa o utworzeniu stowarzyszeń zawodowych gospodarczych.

91.

Ustawa z dnia 27. kwietnia 1902, o utworzeniu stowarzyszeń zawodowych gospodarczych.

Za zgodą obu Izb Rady państwa postanawiam co następuje:

Okręgi stowarzyszeń.

§. 1.

Stosownie do postanowień niniejszej ustawy i ustaw krajowych na zasadzie tejże wydać się mających, utworzone będzie z reguły w każdym powiecie sądowym jedno stowarzyszenie zawodowe gospodarcze dla tego okręgu, a w każdym kraju także stowarzyszenie dla całego obszaru dotyczącego kraju. Stowarzyszenia te mieć będą nazwę stowarzyszeń gospodarczych powiatowych, względnie krajowych.

Drogą ustawodawstwa krajowego może być wydane zarządzenie, że stowarzyszenia tego rodzaju mają być utworzone wyjątkowo tylko w poszczególnych częściach dotyczącego kraju i tylko dla tych części, a nadto mogą być wydane postanowienia, na zasadzie których utworzone będą w dotyczącym kraju lub poszczególnych częściach tegoż

- a) także stowarzyszenia gospodarcze gminne dla obrębu jednej lub kilku gmin miejscowych (parafii),
- b) kilka powiatowych stowarzyszeń gospodarczych dla jednego i tego samego powiatu sądowego,
- c) tylko jedno stowarzyszenie powiatowe dla dwóch lub kilku powiatów sądowych,

d) kilka krajowych stowarzyszeń gospodarczych dla jednego kraju, wreszcie

e) stowarzyszenia zawodowe gospodarcze dla poszczególnych grup gospodarzy (§. 3, ustęp 4).

Ustawodawstwu krajowemu zastrzega się także wydanie postanowień co do podziału lub zjednoczenia w jedną całość stowarzyszeń zawodowych już utworzonych.

Cel.

§. 2.

Celem stowarzyszeń zawodowych gospodarczych jest polepszenie stosunków gospodarzy pod względem moralnym i materialnym przez rozwijanie ducha spółności, wzajemne pouczanie się i popieranie, utrzymywanie i podnoszenie poczucia stanu obronę interesów zawodowych swych członków, tudzież popieranie ich interesów ekonomicznych.

Członkowie.

§. 3.

Członkami stowarzyszeń zawodowych gospodarczych są ze zasady wszyscy właściciele nieruchomości rolnych lub leśnych, tudzież właściciele użytków i użytkownicy przychodów z tych nieruchomości, o ile te ostatnie nie są ani przeznaczone wyłącznie dla przyjemności ani zaciągnięte do księgi kolejowej. Każdy właściciel nieruchomości rolnej lub leśnej, względnie właściciel użytku takowej lub użytkowca jej przychodów, jest członkiem tego stowarzyszenia (powiatowego, gminnego) gospodarczego, w którego okręgu leżą owe nieruchomości, których właścicielem, względnie właścicielem użytku lub użytkowcą pól on jest.

Właściciele nieruchomości położonych w okręgach kilku stowarzyszeń, względnie osoby mające prawo własności pożytków z tych nieruchomości lub prawo pożytkowania przychodów z tychże, są członkami każdego ze stowarzyszeń zawodowych (powiatowych, gminnych), utworzonych dla dotyczących okręgów.

Co się tyczy kwestyi, które nieruchomości w rozumieniu niniejszej ustawy mają być uważane za rolne a które za leśne, tudzież, czy obszar dotyczącej nieruchomości, względnie intrata z niej musi dochodzić do pewnej cyfry minimalnej, aby stanowić podstawę przynależności właściciela, właściciela pożytków lub pożytkowcy płodów do stowarzyszenia w charakterze członka, to wydanie postanowień w tym względzie zastrzega się ustawodawstwu krajowemu.

Drogą ustawodawstwa krajowego może być postanowione, że właściciele obszarów, których powierzchnia, względnie intrata przekracza pewną maksymalną cyfrę, jakoteż właściciele pożytków i pożytkowcy przychodów z takich obszarów, tworzyć mają osobne stowarzyszenia (§. 1, ustęp 2, lit. e).

§. 4.

W razie wątpliwości, czy właścicielowi jakiejś nieruchomości, względnie właścicielowi użytków lub użytkowcy przychodów, przysługuje prawo należenia do pewnego stowarzyszenia w charakterze członka, czy nie, rozstrzyga polityczna władza powiatowa, a w ostatniej instancji polityczna władza krajowa.

Ustawodawstwo krajowe może postanowić, czy przed wydaniem takich decyzji należy zasięgać zdania władz autonomicznych, czy nie.

§. 5.

Członkami stowarzyszenia gospodarczego krajowego są wszyscy członkowie stowarzyszeń powiatowych (gminnych), istniejących w dotyczącym kraju, tudzież wszyscy członkowie tych osobnych stowarzyszeń zawodowych, jakieby po myśli §. 1, ust. 2, lit. e, były przez ustawodawstwo krajowe utworzone.

Jeżeliby w jakimś kraju było utworzonych kilka stowarzyszeń krajowych, to ustawodawstwo krajowe ma postanowić, do którego z nich należą poszczególne stowarzyszenia powiatowe, tudzież owe osobne stowarzyszenia zawodowe, jakie może zostały utworzone.

§. 6.

Członkom stowarzyszeń zawodowych gospodarczych wolno przenosić swe prawa i obowiązki na dzierżawców lub na osoby w myśl §u 1103go kod. cyw. do użytkowania przychodów uprawnione, wyjąwszy jedynie obowiązek do uiszczania opłat na

rzecz stowarzyszenia, który zawsze ciąży na właścicielu.

Ustawodawstwo krajowe może wydać postanowienia, według których to przeniesienie praw i obowiązków członka na osoby w ustępie 1 wzmiankowane ma nastąpić mocą prawa.

Drogą ustawodawstwa krajowego może być postanowione, że także osoby będące w stosunku t. zw. kontadyuów i kolonów mają być uważane za członków stowarzyszeń zawodowych.

§. 7.

Prawa i obowiązki wynikające z przynależenia do stowarzyszenia wykonuje w imieniu takich właścicieli, właścicieli użytków i użytkowników przychodów, którzy zostają pod opieką, ich prawny zastępca, w imieniu osób prawnych, pełnomocnik, którego w tym celu trzeba będzie ustanowić, w imieniu kilku współwłaścicieli, właścicieli użytków lub użytkowników przychodów, zastępca wybrany z ich grona.

§. 8.

O zastępstwie, jakieby miało miejsce w myśl §§. 6 i 7, tudzież o każdej zmianie tego stosunku, uwiadomić należy dotyczące stowarzyszenie.

Funkcyonaryusze stowarzyszenia.

§. 9.

Sprawowanie czynności urzędowych stowarzyszeń zawodowych gospodarczych jest rzeczą funkcyonaryuszów tych stowarzyszeń.

Szczególne postanowienia co do składu, wyboru i czynności funkcyonaryuszów stowarzyszeń, tudzież co do prawa wyboru i wybieralności członków i prawa głosowania tychże na zebraniach stowarzyszeń, zastrzeżone są ustawodawstwu krajowemu.

Drogą ustawodawstwa krajowego może być postanowione,

- a) że w poszczególnych gminach miejscowych (parafiach), dla których nie przewidziano utworzenia stowarzyszeń gminnych (§. 1, ust. 2, lit. a), mają być ustanowieni mężowie zaufania jako organa miejscowe stowarzyszeń powiatowych;
- b) że istniejącym w kraju stowarzyszeniom, związkom i spółkom gospodarczym, tudzież takim korporacyom, które się trudnią popieraniem przemysłu rolniczego i leśnego, ma być przyznane prawo reprezentacyi w stowarzyszeniach, względnie w ich wydziałach;
- c) że właścicielom obszarów dworskich, leżących poza obrębem gminy, ma być przyznane prawo wyboru do wydziałów stowarzyszeń gminnych;

d) że do wydziałów stowarzyszeń mogą być przyjmowane w charakterze członków także takie osoby, które położyły szczególne zasługi na polu popierania rolnictwa i leśnictwa, bądź to jako oficjaliści przedsiębiorstw rolniczych lub zarządcy dóbr, jako członkowie zawiadostwa lub urzędnicy spółek, towarzystw i innych korporacji rolniczych i leśnych, jako dyrektorowie, nauczyciele itd. zakładów dla nauki rolnictwa lub leśnictwa, bądź też jako weterynarze, lub w jakikolwiek inny sposób; atoli przynajmniej trzy czwarte ogólnej ilości wydziałowych stowarzyszenia, tudzież przełożony i jego zastępca, muszą być uprawnionymi do wyboru członkami stowarzyszenia.

Konstituowanie i statuty.

§. 10.

Postanowienia co do konstituowania się stowarzyszeń zawodowych gospodarczych, tudzież co do układania statutów i ich treści, zastrzeżone są ustawodawstwu krajowemu.

Statut, który ma być potwierdzony przez polityczną władzę krajową po wysłuchaniu opinii wydziału krajowego, zawierać winien przedewszystkiem przepisy, dotyczące się:

- a) praw i obowiązków członków;
- b) funkcyjaryszu stowarzyszenia i ich upoważnień;
- c) zebrań stowarzyszenia;
- d) siedziby stowarzyszenia;
- e) warunków ważności uchwał;
- f) układania katastrów stowarzyszenia;
- g) mianowania i oddalania urzędników stowarzyszenia;
- h) przyczyn, dla których można wyboru nie przyjąć, i następstw nieusprawiedliwionego nieprzyjęcia wyboru;
- i) formy ogłoszeń stowarzyszenia;
- k) regulaminu czynności;
- l) rachunkowości.

Zakres działania.

§. 11.

Zakres działania stowarzyszeń zawodowych rolniczych określony jest ich celem oznaczonym w §ie 2im.

Branie udziału w przedsiębiorstwach zarobkowych jakiegokolwiek rodzaju jest stowarzyszeniom zawodowym zasadniczo wzbronione; w szczególności przeto nie wolno im być uczestnikami towarzystw zarobkowych i gospodarczych lub kas pożyczkowych na zasadzie uiszczania wkładek, przyjmowania zapisów udziałowych lub zobowiązań gwarancyjnych.

W szczególności spadają na te stowarzyszenia stosownie do postanowień, jakie wyda ustawodawstwo krajowe i jakie zawarte będą w statutach, następujące zadania:

- a) pośredniczenie w zakupowaniu artykułów gospodarczych, jakich poszczególni członkowie do swych przedsiębiorstw potrzebują;
- b) pośrednictwo w sprzedaży produktów rolniczych poszczególnych członków, osobliwie dla zaspokojenia potrzeb wojskowych;
- c) dawanie podniety do zawiązywania i popierania towarzystw zarobkowych i gospodarczych, mających na celu zakładanie magazynów i śpichrzy dla składania i wspólnej sprzedaży produktów rolniczych, tudzież nadzór nad temi towarzystwami, nadto dawanie podniety do zakładania piwnic, gospodarstw górskich, rzeźni, piekarni i innych przedsiębiorstw, mających na celu wspólne obrabianie i użytkowywanie produktów rolniczych;
- d) zachęcanie do zawiązywania i popieranie spółek i innych stowarzyszeń, których zadaniem jest rozwój gospodarstwa rolnego lub leśnego albo podniesienie stosunków ekonomicznych rolników i leśników w innym kierunku;
- e) zachęcanie do tworzenia nowych kas pożyczkowych, szczególnie kas systemu Raiffeisena, w celu uprawiania kredytu osobistego i lombardowego;
- f) pośredniczenie między członkami a krajowymi bankami hipotecznymi przy zaciąganiu niewypowiadalnych, przymusowi umorzenia podlegających pożyczek hipotecznych;
- g) pośredniczenie w konwersyi wysoko oprocentowanych długów hipotecznych na nisko oprocentowane, wypowiedalnych na niewypowiadalne, przymusowi amortyzacji podlegające;
- h) współdziałanie w urządzaniu i zarządzie giełd i targów rolniczych i w notowaniu cen na tychże, tudzież wysyłanie członków swoich do sądów rozjemczych giełd rolniczych w zakresie przepisów, które w danej chwili obowiązują co do organizacyi giełd;
- i) współdziałanie przy ubezpieczaniu osób, zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie, na życie, na wypadek choroby, nieszczęśliwej przygody, ułomności i na starość, tudzież przy asekuracyi ogniowej, gradowej i ubezpieczaniu bydła, wreszcie współdziałanie przy wykonywaniu ustaw, dotyczących się krajowych spraw ziemiańskich, o ile poszczególnym stowarzyszeniom na zasadzie osobnych postanowień będą te zadania poruczone;

- k) krzewienie wykształcenia rolniczego, tudzież urządzanie wykładów i zgromadzeń w celu podniesienia nauk rolniczych;
- l) zajęcie się statystyką rolniczą;
- m) wykazywanie zajęć i pośrednictwo w pracy, tudzież regulowanie umów z robotnikami rolnymi przez wydawanie formularzy na kontrakty itd.;
- n) piecza o wykonywanie kontroli nasion i o znoszenie się członków z doświadczalniami rolniczymi;
- o) pośrednictwo w pomocy prawnej dla członków;
- p) utworzenie wydziału rozjemczego dla dobrowolnego godzenia sporów wynikających między członkami a ich robotnikami pomocniczymi, a dotyczących stosunku pracy i wynagrodzenia, lub między stowarzyszeniem a poszczególnymi jego członkami, wreszcie między samymi członkami;
- q) zachęcanie do komasacji gruntów i popieranie tejże, tudzież pomoc przy wykonywaniu robót melioracyjnych (drenowania, nawodniania, głębokiej orki itd.).

Stowarzyszenia zawodowe gospodarcze mają nadto prawo wydawać opinię i przedkładać wnioski władzom rządowym lub autonomicznym we wszystkich sprawach, które dotyczą zawodowych lub ekonomicznych interesów gospodarzy, i to albo na wezwanie tych władz albo z własnej inicjatywy. W zarządzeniach państwa lub korporacji autonomicznych, mających na celu popieranie ziemiaństwa krajowego, szczególnie na polu zapomóg i melioracji, winne stowarzyszenia zawodowe brać udział, kierując się przy tem bądź to postanowieniami zasadniczymi w tym względzie wydanymi, bądź też szczegółowymi postanowieniami, na jakie się w tym lub owym specjalnym przypadku zgodzono.

Władze rządowe i gminne, mające siedzibę w okręgu stowarzyszenia krajowego, również wszelkie spółki rolnicze, kasy oszczędności i kasy zaliczkowe, przedsiębiorstwa komunikacyjne, zakłady asurancyjne, tudzież poszczególni gospodarze dotyczącego okręgu są obowiązani udzielać stowarzyszeniu krajowemu na jego żądanie wyjaśnień potrzebnych mu do spełniania swych zadań, dostarczać mu potrzebnych wykazów i w ogóle wspierać stowarzyszenie krajowe w jego działalności.

Stanowisko prawne.

§. 12.

Zawodowe stowarzyszenia gospodarcze nie podlegają postanowieniom ustawy z dnia 9. kwietnia 1873, Dz. u. p. Nr. 70, o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych.

Za zobowiązania stowarzyszenia zawodowego odpowiada stowarzyszenie tylko jako osoba prawna.

Zastępcą stowarzyszenia zawodowego w sprawach sądowych i pozasądowych jest prezes stowarzyszenia lub jego zastępca. Atoli dokumenty, uzasadniające jakieś zobowiązanie względem osób trzecich, muszą być podpisane przez prezesa i jednego członka wydziału. Jeżeli dokument taki dotyczy interesu, do zawarcia którego potrzebne jest zezwolenie wydziału lub potwierdzenie jakiejś wyższej instancji, to na t. kowym winno być umieszczone owo pozwolenie lub potwierdzenie i położone podpisy dwóch członków wydziału.

Przyczynki, uiszczane przez członków.

§. 13.

Tak kosztą zawiązania stowarzyszeń zawodowych gospodarczych, jak i wyda ki, które przy końcu każdego roku mają być preliminowane na rok następny, licząc tu także niedobór z roku ubiegłego, pokrywane być mają z przyczynków uiszczanych przez członków, o ile nie ma miejsca pokrycie z innych jakichś przychodów.

Przyczynki te pobiera się w formie dodatków do rządowego podatku gruntowego.

Ustawodawstwo krajowe postanawia, ile procentów rządowego podatku uważać należy za granicę owych dodatków, na której przekroczenie potrzeba osobnego zezwolenia. Oprócz tego wyznacza ustawodawstwo krajowe stopę procentową podatku rządowego, której owe dodatki w ogóle przekraczać nie mogą.

§. 14.

Dodatki te ściągane będą przez te same władze i z użyciem tych samych środków, co i rządowy podatek gruntowy, i korzystają z tych samych ustawowych praw zastawu i pierwszeństwa, jakie przysługują rzeczonym podatkom.

§. 15.

Przeciw poleceniu zapłaty przyczynków na rzecz stowarzyszenia, wydanemu na zasadzie §. 14, wolno w przeciągu dni 30 po nadejściu dotyczącego uwiadomienia wnieść rekurs do politycznej władzy powiatowej, a w drugiej i ostatniej instancji do politycznej władzy krajowej.

Preliminarz i zamknięcie rachunków.

§. 16.

Rzeczą ustawodawstwa krajowego będzie wydać postanowienia co do układania i sprawdzania

preliminarzy i zamknięcia rachunków, a nadto rozporządzić, o ile zwyczajki wypadające ze zamknięcia rachunków mogą być użyte na utworzenie funduszków rezerwowych, a o ile mają być przenoszone jako przychody do następującego preliminarza.

§. 17.

Gdyby któreś ze stowarzyszeń zawodowych nie uczyniło zadość ciężącym na niem obowiązkom co do nałożenia przyczynków na członków swoich, co do ułożenia preliminarza i zamknięcia rachunków, a w danym razie także co do wyposażenia funduszu rezerwowego, natenczas uporządkowaniem tych spraw zajmie się polityczna władza powiatowa, względnie krajowa, stosownie do okręgu, do jakiego dotyczące stowarzyszenie należy.

Reprezentacya Rządu i wydziałów krajowych.

§. 18.

Tak Ministerstwu rolnictwa jak i politycznej władzy krajowej przysługuje prawo wydelegowania do wydziału stowarzyszeń krajowych swego reprezentanta.

Drogą ustawodawstwa krajowego może być postanowione, żeby także wydział krajowy wysyłał jednego reprezentanta do wydziału stowarzyszenia krajowego, tudzież — o ile chodzi o kraje, w których istnieją reprezentacye powiatowe — że także z łona tych ostatnich może być wysyłany reprezentant do wydziału dotyczących stowarzyszeń powiatowych.

Krajowe rady ziemiańskie.

§. 19.

W krajach, w których na zasadzie ustaw krajowych istnieją obecnie powiatowe stowarzyszenia gospodarcze lub krajowa rada ziemiańska, będzie rzeczą ustawodawstwa krajowego wydać przy ustanawianiu przewidzianej w niniejszej ustawie organizacji stowarzyszeń zawodowych szczegółowe postanowienia co do stosunku tej organizacji do owych korporacyi.

Przy tem kierować się należy przedewszystkiem następującymi zasadami:

- a) istniejące dotychczas powiatowe stowarzyszenia gospodarcze mają być przeistoczone na stowarzyszenia zawodowe w pojęciu niniejszej ustawy;
- b) krajowe rady ziemiańskie mają być albo przeistoczone na stowarzyszenia gospodarcze krajowe albo przynajmniej w ten sposób przekształcone, iżby ich organizacya opierała się na tej samej podstawie, na jakiej polegają utworzone na zasadzie niniejszej ustawy sto-

warzyszenia gospodarcze powiatowe (gminne), tudzież, iżby takowe mogły wziąć na się obowiązki i prawa stowarzyszeniom krajowym rolniczym na podstawie ustawy niniejszej przyznane, licząc tu także prawo ściągania przyczynków przez nakładanie dodatków (§. 13).

W każdym kraju, w którym krajowa rada ziemiańska podzielona jest na sekcye według narodowości, należy ten podział przy wzmiankowanym powyżej przekształcaniu zatrzymać, przy przeistaczaniu zaś utworzyć taką ilość stowarzyszeń krajowych, któraby odpowiadała ilości tych sekcji; także przy przydzielaniu stowarzyszeń powiatowych (gminnych) do poszczególnych sekcji krajowej rady ziemiańskiej, względnie do poszczególnych stowarzyszeń krajowych, należy trzymać się podziału według narodowości, na którym opierają się sekcye krajowej rady ziemiańskiej. O ile dotychczasowe postanowienia pozwalają na to, żeby postępowanie w poszczególnych sprawach lub zawiadywanie pewnymi zakładami w krajowej radzie ziemiańskiej było poruczone jakiemuś organowi wspólnemu lub odbywało się za współdziałaniem obu sekcji, to postanowienie co do dalszego wspólnego postępowania w takich sprawach, względnie wspólnego zawiadywania takimi zakładami, zastrzeżone jest ustawodawstwu krajowemu.

W razie omówionego powyżej przekształcenia lub przeistoczenia krajowej rady ziemiańskiej przysługuje ustawodawstwu krajowemu prawo wydania postanowień co do konstytuowania się i statutów (§. 10), co do pokrywania kosztów, układania preliminarza i zamknięcia rachunków (§§. 13, 16, 17), wreszcie co do reprezentacyi Rządu i kraju w stowarzyszeniach (§. 18), a postanowienia te powinny w analogiczny sposób odpowiadać tym prawidłom, jakie na podstawie oduożnej ustawy krajowej, tyczącej się rady krajowej ziemiańskiej, obowiązywały dotychczas.

Jeżeli w którymś z krajów niema wprawdzie rady krajowej ziemiańskiej, utworzonej na zasadzie ustawy, lecz natomiast istnieje korporacya ziemiańska, opierająca się na postanowieniach statutów, która w dotyczącym kraju na polu gospodarstwa krajowego spełnia te same zadania, jakie przypadają radom ziemiańskim krajowym na zasadzie ustawy, to ustawodawstwo krajowe może w stosownej mierze uwzględnić owe korporacye w celu przeistoczenia takowych na stowarzyszenia zawodowe, jakie według ustawy niniejszej mają być utworzone.

Związki.

§. 20.

Stowarzyszenia zawodowe gospodarcze w obrębie jednego kraju, utworzone w myśl ustawy niniejszej, mogą się w celu spełniania wspólnych zadań gospodarskich łączyć w związki.

Rewizya.**§. 21.**

Stowarzyszenia rolnicze gminne i powiatowe, tudzież owe osobne rodzaje stowarzyszeń zawodowych, utworzone w myśl §u 1go, ust. 2, lit. e, podlegają pod względem sprawowania swych czynności rewizji ze strony bezpośrednio wyższych stowarzyszeń.

Rewizya czynności stowarzyszeń krajowych należy do wydziału krajowego.

Szczegółowe postanowienia co do wykonywania tej rewizji wydane zostaną drogą ustawodawstwa krajowego.

Nadzór.**§. 22.**

Nadzór nad działalnością stowarzyszeń zawodowych rolniczych pod względem jej legalności przysługuje władzom politycznym, a w ostatniej instancji Ministerstwu rolnictwa.

Jeżeli jakieś stowarzyszenie zawodowe dopuści się bardzo znacznego lub kilkakrotnie powtarzającego się bezprawia, w takim razie polityczna władza krajowa może po wysłuchaniu opinii wydziału krajowego zarządzić rozwiązanie (złożenie z urzędu) grona kierującego i jednocześnie odebrać winnym członkom tegoż na oznaczony przeciąg czasu, nie przekraczający lat pięciu, prawo wybieralności do kierownictwa stowarzyszenia.

Szczegółowe postanowienia dotyczące się wykonywania tego nadzoru wydane będą drogą rozporządzenia.

Wydanie postanowień co do rozwiązywania stowarzyszeń zawodowych zastrzeżone jest ustawodawstwu krajowemu.

Uwolnienie od należności.**§. 23.**

Stowarzyszenia zawodowe rolnicze korzystają pod względem należności stęplowych i bezpośrednich z następujących ulg:

- a) uwolnienie od należności za poświadczenia odbioru przyczynków (wkładek) członków, tudzież za wpisy dla zabezpieczenia tych przyczynków ustawowem albo egzekucyjnym prawem zastawu;
- b) uwolnienie od należności za kontrakty, zawierane przez stowarzyszenia zawodowe w myśl ustawy niniejszej ze stowarzyszeniami i związkami zarobkowymi i gospodarczymi, tudzież innymi;
- c) uwolnienie od należności za statuty stowarzyszeń zawodowych;
- d) osobiste uwolnienie od należności co do podań i korespondencji z publicznymi władzami i publicznymi urzędami, z wyjątkiem postępowania sądowego;
- e) uwolnienie od należności za księgi i zapiski urzędowe stowarzyszeń zawodowych, odnoszące się wyłącznie do stosunku prawnego stowarzyszenia do poszczególnych członków;
- f) uwolnienie od równoważnika należności, o ile chodzi o majątek ruchomy; o ile zaś chodzi o majątek nieruchomy, obowiązane są stowarzyszenia zawodowe opłacać równoważnik w wymiarze 1½ procentu wartości razem z przynależnościami.

§. 24.

Ustawa niniejsza zacznie w każdym kraju obowiązywać jednocześnie z ustawą krajową, jaka na zasadzie tejże będzie wydana.

§. 25.

Wykonanie ustawy niniejszej poruczam Moim Ministrom rolnictwa, spraw wewnętrznych i skarbu.

Wiedeń, dnia 27. kwietnia 1902.

Franciszek Józef r. w.

Koerber r. w.

Böhm r. w.

Giovanelli r. w.